

Petre Ispirescu

BASMELE
ROMÂNILOR

Cuvânt-înainte de Ioana Revnic

CORINT
BOOKS

Coordonatorul colecției: Ioana Revnic

Redactare: Geanina Popescu

Tehnoredactare: Liviu Rusu

Designul copertei: Dan Mihalache

Ilustrația copertei: Walter Riess

Textele au fost reproduse după *BASMELE ROMÂNILOR*, vol. I, 1937
și vol. II, 1938, Editura CARTEA ROMÂNEASCĂ, București.

Toate drepturile asupra acestei ediții
sunt rezervate Editurii CORINT BOOKS.

ISBN: 978-606-793-697-1

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ISPIRESCU, PETRE

Basmele românilor / Petre Ispirescu ; cuv.-înainte de Ioana Revnic. -
București : Corint Books, 2021

ISBN 978-606-793-697-1

I. Revnic, Ioana (pref.)

821.135.1

Ce nu observăm în basmele lui Petre Ispirescu

Recitind basmele lui Petre Ispirescu, am descoperit un amănunt pe care, până acum, îl ignorasem cu desăvârșire.

Atentă la Feți-Frumoși, la prințese și la alte personaje care dețin prim-planul în aceste istorii ale copilăriei mele, nu am băgat de seamă ceva: fie că sunt fii sau fiice de împărat, fie că sunt feciori sau fete din familii modeste, protagoniștii nu ar trece de încercările la care sunt supuși, dacă nu ar avea un SFĂTUITOR.

Sfătuitorul e – de cele mai multe ori – calul năzdrăvan („deghizat” mai întâi într-o mârțoagă la care nici nu-ți vine să te uiți). Sfătuitori sunt felurite creaturi cu puteri ieșite din comun. Pustnicii. Bătrânele înțelepte. Și, firește, părinții.

În *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, un împărat și o împărăteasă își doresc cu ardoare un copil. Un „unchiaș dibaci” îi avertizează că dorința lor o să le aducă întristare. Și că nu vor avea parte de prunc. Aceștia fac numai și numai voia lor. Iar feciorul mult dorit nu vrea să vină pe lume, până ce i se promite ceva nemaiauzit: tinerețea veșnică și viața pământească fără sfârșit. După ce crește, fiul de împărat își lasă părinții și pleacă în lume să caute darul promis. Când ajunge, în cele din urmă, în împărăția veșniciei și a tinereții perpetue, i se interzice un singur lucru: să vâneze în Valea Plângerii. Din greșeală, încalcă interdicția și îl apucă dorul de lumea din care venise.

Până în ultimul moment, eroul are șansa să rămână pe tărâmul nemuritorilor, dar ignoră toate argumentele care-i sunt puse înaintea: „— Nu ne părăsi, iubitul” îi spun cele trei prințese din țara tinereții fără de bătrânețe și a vieții fără de moarte; „părinții tăi nu

mai trăiesc de sute de ani, și chiar tu, ducându-te, ne temem că nu te vei mai întoarce; rămâi cu noi; căci ne zice gândul că vei pieri”.

Toate rugăciunile celor trei femei, precum și ale calului, n-au fost în stare să-i potolească dorul de părinți, care-l usca pe d-a-ntregul. În cele mai de pe urmă, calul îi zise:

„— Dacă nu vrei să mă ascuți, stăpâne, orice ți se va întâmpla, să știi că numai tu ești de vină.”

Eroina din basmul *Ileana Simziana* primește de la tatăl său îngăduința de a se pune în slujba unui împărat puternic, prefăcându-se că e băiat. Înainte de a începe această aventură, fata se gândește „mai întâi pe care din boierii cei bătrâni să ia de povățuitor...” Și, după ce capătă drept tovarăș un cal năzdrăvan, ascultă de el în fiecare moment. Când este pusă la încercare de tată, calul o îmbărbătează și îi spune cum să procedeze, iar ea face întocmai: „Dar la toate astea calul o îmbărbăta, îi da ghes să meargă înainte și să-și cate de drum. El îi spunea că voinicii nu se uită la d-alde astea, decât după ce duc trebile la capăt bun. Îi mai spuse că are să mai dea de o cursă pe care i-o întindea tată-său și o învăța cum să facă să iasă și de astă dată biruitoare”.

În *Porcul fermecat*, fetele de împărat încalcă interdicția de a intra într-o cameră a palatului lor (având în schimb la dispoziție toate celelalte încăperi). Astfel, una dintre ele află că urmează să se mărite cu un porc, iar când acest lucru stă să se întâmple, acceptă, fără să clipească:

„— Dacă dumneata, tată, găsești cu cale așa, răspunse fata, te ascult și-mi pui nădejdea în Dumnezeu. Ce o vrea el cu mine. Așa mi-a fost triștea; văz că n-am încotro.”

Băiatul din *Făt-Frumos cu păr de aur*, născut de o prințesă și abandonat imediat după ce vine pe lume, este salvat de la moarte de un pustnic. Acesta îi este o vreme părinte și sfătuitor. Apoi, după moartea sihastrului, rămâne în grija unui cal și – ascultându-l – își schimbă viața în mod spectaculos.

Ascultarea și roadele ei se văd în fiecare dintre basmele lui Petre Ispirescu. Ascultarea sporește înzestrarea celui care ascultă și îi aduce foloase nebănuite, pe când neascultarea are consecințe mult mai nefaste decât poate acesta anticipa. Ascultarea e valoroasă și pentru că înseamnă o lucrare împreună a ascultătorului și a sfătuitorului.

M-am întrebat de ce majoritatea eroilor ascultă fără să crâcnească; fără să întrebe de ce e bine să facă un lucru și nu altul. Nu-i cumva această atitudine un semn de obediență irațională? Nu-i o dovadă clară de neputință învățată?

Pe de altă parte, am observat că acestor personaje nu le este îngădită nicio clipă libertatea de a alege să NU facă ce li se zice.

Cred că ascultarea are legătură cu o altă valoare evidentă în basmele lui Ispirescu: **credința** în Dumnezeu.

După ce scapă de încercări, fata de împărat din *Ileana Simziana* „îi mulțumește lui Dumnezeu, neștiind ce o mai aștepta”. Când este pusă în dificultate de solicitările aberante ale împăratului în slujba căruia ajunge, calul său năzdrăvan îi zice: „Nu te teme, că, cu ajutorul lui Dumnezeu, vei scoate-o la căpătâi bun și slujba cu care te-a împovărat împăratul”.

Pe *Fiul vânătorului* – un băiat orfan de tată, care își caută rostul în lume, o bătrână îl sfătuiește astfel: „— Nu te deznădăjdui, dragul moașei, îi zise bătrâna, ai încă timp, lucrează ca și până acum, și nu te va lăsa Dumnezeu să piei; stăruiește întru a fi om cinstit și harnic și odată, odată, să-și spargă dracul opincele... Pasă cu Dumnezeu, dragul moșicăi, și fii bărbat.”

Împăratul din *Porcul fermecat* se întoarce victorios de la luptă și, până a nu merge acasă, „dete laudă Domnului că-i ajutase asupra potrivnicilor cari se sculase asupra lui de-i înfrânse.”

Pusă la încercare de boier, *Fata moșului cea cuminte* își îmbărbătează tatăl astfel: „— Ia, lasă, tată, nu mai fi așa mâhnit. Nu ne lasă Dumnezeu pe noi să pierim...” Fiica și tatăl cred, de altfel,

„că nimic nu e mai bun pe lumea asta ca Dumnezeu, care ne suferă pe lume cu toate răutățile noastre”.

Revenind cu bine de pe tărâmul zmeilor, unde plecase să găsească hoțul merelor de aur și unde fusese abandonat de frați, Prâslea cel voinic lasă în seama lui Dumnezeu judecata fraților invidioși: „— Tată, eu îi iert și pedeapsa să o ia de la Dumnezeu. Noi vom ieși la scara palatului și vom arunca fiecare câte o săgeată în sus și Dumnezeu, dacă vom fi cineva greșiți, ne va pedepsi”.

Dacă acceptăm ideea că basmele populare adună chintesența spirituală a unui popor, atunci de ce nu am admite că **credința** în Dumnezeu, **împreună lucrarea**, **ascultarea** (expresie a smereniei și a recunoașterii autorității unei persoane cu experiență) fac parte din ADN-ul poporului nostru?

La fel ca profunda **legătură cu familia**. Dorul și dragul de părinți sunt mai puternice decât orice. Nu renunță feciorul de împărat la tinerețea fără de bătrânețe și la viața fără de moarte, pentru a se întoarce la mama și la tatăl lui?

Pe lângă aceste valori, în basmele lui Petre Ispirescu mai sunt prezentate ca fiind fundamentul unei bune viețuiri: **înțelepciunea**, **generozitatea**, **corectitudinea**, **demnitatea**, **cumințenia**, **frățietatea**, puse în opoziție cu nesăbuiința, lăcomia, ipocrizia, lașitatea, mândria, invidia...

Eroii din basme obișnuiesc să ia în călătoria vieții lor lucruri care au aparținut părinților, sfaturi, binecuvântări, povești de viață...

Noi, cititorii acestei cărți, suntem la fel ca ei. Prin aceste povești primim de la cei de dinaintea noastră o moștenire simbolică: un set de valori.

Câți dintre noi le vom interioriza, le vom practica, le vom da mai departe?

Ioana Revnic

TINEREȚE FĂRĂ BĂTRÂNEȚE ȘI VIAȚĂ FĂRĂ DE MOARTE

A fost odată ca niciodată; că de n-ar fi, nu s-ar mai povesti; de când făcea ploșorul pere și răchita micșunele; de când se băteau urșii în coadă; de când se luau de gât lupii cu mieii de se sărutau, înfrățindu-se; de când se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și s-arunca în slava cerului de ne aducea povești.

De când se scria musca pe părete

Mai mincinos cine nu crede.

A fost odată un împărat mare și o împărăteasă, amândoi tineri și frumoși, și, voind să aibă copii, au făcut de mai multe ori tot ce trebuia să facă pentru aceasta; au umblat pe la vraci și filosofi, ca să le caute la stele și să le ghicească dacă or să facă copii; dar în zadar. În sfârșit, auzind împăratul că este la un sat, aproape, un unchiaș dibaci, a trimis să-l cheme; dar el răspunse trimișilor că: cine are trebuință să vie la dânsul. S-au sculat deci împăratul și împărăteasa și, luând cu dânșii vreo câțiva boieri mari, ostași și slujitori, s-au dus la unchiaș acasă. Unchiașul, cum i-a văzut de departe, a ieșit să-i întâmpine și totodată le-a zis:

— Bine ați venit sănătoși; dar ce umbli, împărate, să afli? Dorința ce ai o să-ți aducă întristare.

— Eu nu am venit să te întreb asta, zise împăratul, ci, dacă ai ceva leacuri care să ne facă să avem copii, să-mi dai.

— Am, răspunse unchiașul; dar numai un copil o să aveți. El o să fie Făt-Frumos și drăgăstos, și parte n-o să aveți de el.

Luând împăratul și împărăteasa lecurile, s-au întors veseli la palat și peste câteva zile împărăteasa s-a simțit mamă. Toată împărăția, toată curtea și toți slujitorii s-au veselit de această întâmplare.

Mai înainte însă de a veni ceasul nașterii, copilul se puse pe un plâns, de n-a putut niciun vraci să-l împace. Atunci împăratul a început să-i fâgăduiască toate bunurile din lume, dar nici așa n-a fost cu putință să-l facă să tacă.

— Taci, dragul tatei, zicea împăratul, că ți-oi da împărăția cutare sau cutare; taci, fiule, că ți-oi da de soție pe cutare sau cutare fată de împărat; și multe d-alde astea; în sfârșit, dacă văzu și văzu că nu tace, îi mai zise: Taci, fătul meu, că ți-oi da *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*.

Atunci, copilul tăcu și se născu; iar slujitorii deteră în tâmpine¹ și în surle² și în toată împărăția se ținu veselie mare o săptămână întreagă.

De ce creștea copilul, d-aceea se făcea mai isteț și mai îndrăzneț. Îl deteră pe la școli și filosofi, și toate învățăturile pe care alți copii le învățau într-un an, el le învăța într-o lună, astfel încât împăratul murea și învia de bucurie. Toată împărăția se fălea că o să aibă un împărat înțelept și pricopsit³ ca Solomon împărat. De la o vreme încoace însă, nu știu ce avea, că era tot galeș⁴, trist și dus pe gânduri. Iar când fuse într-o zi, tocmai când copilul împlinea cinci-sprezece ani și împăratul se afla la masă cu toți boierii și slujbașii împărăției și se chefuiau, se sculă Făt-Frumos și zise:

¹ Tâmpină – tobă, darabană. (Notele de subsol aparțin editurii.)

² Surlă – vechi instrument de suflat.

³ Instruit, învățat.

⁴ Melancolic.

— Tată, a venit vremea să-mi dai ceea ce mi-ai făgăduit la naștere.

Auzind aceasta, împăratul s-a întristat foarte și i-a zis:

— Dar bine, fiule, de unde pot eu să-ți dau un astfel de lucru nemaiauzit? Și dacă ți-am făgăduit atunci, a fost numai ca să te împac.

— Dacă tu, tată, nu poți să-mi dai, apoi sunt nevoit să cutreier toată lumea până voi găsi făgăduința pentru care m-am născut.

Atunci, toți boierii și împăratul deteră în genunchi, cu rugăciune să nu părăsească împărăția; fiindcă, ziceau boierii:

— Tatăl tău, de aci înainte, e bătrân și o să te ridicăm pe tine în scaun, și avem să-ți aducem cea mai frumoasă împărăteasă de sub soare de soție.

Dar n-a fost puțină să-l întoarcă din hotărârea sa, rămâind statornic ca o piatră în vorbele lui; iar tată-său, dacă văzu și văzu, îi dete voie și puse la cale să-i gătească de drum merinde și tot ce-i trebuia.

Apoi, Făt-Frumos se duse în grajdurile împărătești unde erau cei mai frumoși armăsari din toată împărăția, ca să-și aleagă unul; dar, cum punea mâna și apuca pe câte unul de coadă, îi trântea, și astfel toți caii căzură. În sfârșit, tocmai când era să iasă, își mai aruncă ochii o dată prin grajd și, zărind într-un colț un cal răpciugos, și bubos, și slab, se duse și la dânsul; iar când puse mâna pe coada lui, el își întoarse capul și zise:

— Ce poruncești, stăpâne? Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a ajutat să ajung ca să mai puie mâna pe mine un voinic.

Și înțepenindu-și picioarele, rămase drept ca lumânarea. Atunci, Făt-Frumos îi spuse ce avea de gând să facă și calul îi zise:

— Ca să ajungi la dorința ta, trebuie să ceri de la tată-tău paloșul, sulița, arcul, tolba cu săgețile și hainele ce le purta el când era flăcău; iar pe mine să mă îngrijești cu însuți mâna ta șase săptămâni și orzul să mi-l dai fiert în lapte.

Cerând împăratului lucrurile ce-l povățuise calul, el a chemat pe vătaful¹ curții și i-a dat poruncă ca să-i deschiză toate tronurile² cu haine spre a-și alege fiul său pe acelea care îi va plăcea. Făt-Frumos, după ce răscoli trei zile și trei nopți, găsi în sfârșit, în fundul unui tron vechi, armele și hainele tătâne-său de când era flăcău, dar foarte ruginite. Se apucă însuși cu mâna lui să le curețe de rugină și, după șase săptămâni, izbuti a face să lucească armele ca oglinda. Totodată îngriji și de cal, precum îi zisese el. Destulă muncă avu; dar fie, că izbuti.

Când auzi calul de la Făt-Frumos că hainele și armele sunt bine curățate și pregătite, o dată se scutură și el, și toate bubele și răpciuga căzură de pe dânsul și rămase întocmai cum îl fătase mă-sa, un cal gras, trupeș și cu patru aripi; văzându-l Făt-Frumos astfel, îi zise:

— De azi în trei zile plecăm.

— Să trăiești, stăpâne; sunt gata chiar azi, de poruncești, îi răspunse calul.

A treia zi de dimineață, toată curtea și toată împărăția erau pline de jale. Făt-Frumos, îmbrăcat ca un viteaz, cu paloșul în mână, călare pe calul ce-și alesese, își luă ziua bună de la împăratul, de la împărăteasa, de la toți boierii cei mari și cei mici, de la ostași și de la toți slujitorii curții, cari, cu lacrămile în ochi, îl rugau să se lase de a face călătoria aceasta, ca nu care cumva să meargă la pieirea capului său; dar el, dând pinteni calului, ieși pe poartă ca vântul și după dânsul carele cu merinde, cu bani și vreo două sute de ostași, pe care-i orânduise împăratul ca să-l însoțească.

După ce trecu afară de împărăția tatălui său și ajunse în pustietate, Făt-Frumos își împărți toată avuția pe la ostași și, luându-și ziua bună, îi trimise înapoi, oprindu-și pentru dânsul merinde

¹ Supraveghetor al slugilor de la curtea unui boier; logofăt.

² Lăzi.

numai cât a putut duce calul. Și apucând calea către răsărit, s-a dus, s-a dus, s-a dus, trei zile și trei nopți, până ce ajunsese la o câmpie întinsă, unde era o mulțime de oase de oameni.

Stând să se odihnească, îi zise calul:

— Să știi, stăpâne, că aici suntem pe moșia unei Gheonoaie, care e atât de rea, încât nimeni nu calcă pe moșia ei, fără să fie omorât. A fost și ea femeie ca toate femeile, dar blestemul părinților pe care nu-i asculta, ci îi tot necăjea, a făcut-o să fie gheonoaie; în clipa aceasta este cu copiii ei, dar mâine, în pădurea ce o vezi, o s-o întâlnim venind să te prăpădească; e grozav de mare; dar să nu te sperii, ci să fii gata cu arcul ca să o săgetezi, iar paloșul și sulița să le ții la îndemână, ca să te slujești cu dânsese când va fi de trebuință.

Se deteră spre odihnă; dar pâdea când unul, când altul.

A doua zi, când se revărsau zorile, ei se pregăteau să treacă pădurea. Făt-Frumos înșeuă și înfrână calul, și chinga o strânse mai mult decât altă dată, și porni; când, auzi o ciocănitură groaznică. Atunci calul îi zise:

— Ține-te, stăpâne, gata, că iată se apropie Gheonoaia.

Și când venea ea, nene, doboră copacii; așa de iute mergea; iar calul se urcă ca vântul cam d-asupra ei și Făt-Frumos îi luă un picior cu săgeata și, când era gata a o lovi cu a doua săgeată, strigă ea:

— Stăi, Făt-Frumos, că nu-ți fac nimic!

Și văzând că nu o crede, îi dete înscris cu sângele său.

— Să-ți trăiască calul, Făt-Frumos, îi mai zise ea, ca un năzdrăvan ce este, căci de nu era el, te mâncam fript; acum însă m-ai mâncat tu pe mine; să știi că până azi niciun muritor n-a cutezat să calce hotarele mele până aicea; câțiva nebuni cari s-au încu-mes a o face d-abia au ajuns până în câmpia unde ai văzut oasele cele multe.

Se duseră acasă la dânsa, unde Gheonoaia ospătă pe Făt-Frumos și-l omeni ca p-un călător. Dar pe când se aflau la masă și chefuliau, iară Gheonoaia gemea de durere, deodată el îi scoase piciorul pe care îl păstra în traistă, i-l puse la loc și îndată se vindecă. Gheonoaia, de bucurie, ținu masă trei zile d-a rândul și rugă pe Făt-Frumos să-și aleagă de soție pe una din cele trei fete ce avea, frumoase ca niște zâne; el însă nu voi, ci îi spuse curat ce căuta; atunci ea îi zise:

— Cu calul care îl ai și cu vitejia ta, cred că ai să izbutești.

După trei zile, se pregătiră de drum și porni. Merse Făt-Frumos, merse și iar merse, cale lungă și mai lungă; dar când fu de trecu de hotarele Gheonoaiei, dete de o câmpie frumoasă, pe de o parte cu iarba înflorită, iară pe de altă parte, pârlită. Atunci el întrebă pe cal:

— De ce este iarba pârlită?

Și calul îi răspunse:

— Aici suntem pe moșia unei Scorpii, soră cu Gheonoaia; de rele ce sunt, nu pot să trăiască la un loc; blestemul părinților le-a ajuns și d-aia s-au făcut lighioi, așa precum le vezi; vrăjmășia lor e groaznică, nevoie de cap, vor să-și răpească una de la alta pământ; când Scorpia este necăjită rău, varsă foc și smoală; se vede că a avut vreo ceartă cu soră-sa și, viind s-o gonească de pe tărâmul ei, a pârlit iarba pe unde a trecut; ea este mai rea decât soră-sa și are trei capete. Să ne odihnim puțin, stăpâne, și mâine dis-de-dimineată să fim gata.

A doua zi se pregătiră, ca și când ajunsesese la Gheonoaie, și porniră. Când, auziră un urlet și o vâjâitură, cum nu mai auziseră ei până atunci!

— Fii gata, stăpâne, că iată se apropie zgriptoroaica de scorpie.

Scorpia, cu o falcă în cer și cu alta în pământ și vărsând flăcări, se apropia ca vântul de iute; iară calul se urcă repede ca săgeata până cam d-asupra și se lăsă asupra ei cam pe de o parte.

Făt-Frumos o săgetă și îi zbură un cap; când era să-i mai ia un cap, Scorpia se rugă cu lacrimi ca să o ierte, că nu-i face nimic și, ca să-l încredințeze, îi dete înscris cu sângele ei. Scorpia ospătă pe Făt-Frumos și mai și decât Gheonoaia; iară el îi dete și dânzei înapoi capul ce i-l luase cu săgeata, carele se lipi îndată cum îl puse la loc, și după trei zile plecară mai departe.

Trecând și peste hotarele Scorpiei, se duseră, se duseră și iar se mai duseră, până ce ajunseră la un câmp numai de flori și unde era numai primăvară; fiecare floare era cu deosebire de mândră și cu un miros dulce, de te îmbăta; trăgea un vântișor care abia adia; aicea stătura ei să se odihnească; iară calul îi zise:

— Trecurăm cum trecurăm până aci, stăpâne; mai avem un hop; avem să dăm peste o primejdie mare; și, dacă ne-o ajuta Dumnezeu să scăpăm și de dânsa, apoi suntem voinici. Mai înainte de aci este palatul unde locuiește *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte*. Această casă este înconjurată cu o pădure deasă și înaltă, unde stau toate fiarele cele mai sălbatice din lume; ziua și noaptea păzesc cu neadormire și sunt multe foarte; cu dânzele nu este chip de a te bate; și ca să trecem prin pădure e peste poate; noi însă să ne silim, dac-om putea, să sărim pe d-asupra.

După ce se odihniră vreo două zile, se pregătiră iarăși; atunci calul, ținându-și răsuflarea, zise:

— Stăpâne, strânge chinga cât poți de mult și, încălecând, să te ții bine și în scări, și de coama mea; și picioarele să le ții lipite pe lângă subțioara mea, ca să nu mă zăticnești¹ în zborul meu.

Se urcă, făcu probă, și într-un minut fu aproape de pădure.

— Stăpâne, mai zise calul, acum e timpul când se dă de mânăcare fiarelor pădurii și sunt adunate toate în curte, să trecem.

¹ A stingheri, a împiedica, a încurca.

— Să trecem, răspunse Făt-Frumos, și Dumnezeu să se îndure de noi.

Se urcară în sus și văzură palatul strălucind astfel, de la soare te puteai uita, dar la dânsul ba. Trecură pe d-asupra pădurii și, tocmai când erau să se lase în jos la scara palatului, d-abia, d-abia atinse cu piciorul vârful unui copac și deodată toată pădurea se puse în mișcare; urlau dobitoacele, de ți se făcea părul măciucă pe cap. Se grăbiră de se lăsară în jos; și de nu era doamna palatului afară, dând de mâncare puilor ei (căci așa numea ea lighioanele din pădure), îi prăpădea negreșit.

Mai mult de bucurie că au venit, îi scăpă ea; căci nu mai văzuse până atunci suflet de om pe la dânsa. Opri pe dobitoace, le îmblânzi și le trimise la locul lor. Stăpâna era o zână naltă, subțirică și drăgălașă, și frumoasă, nevoie mare! Cum o văzu, Făt-Frumos rămase încremenit. Dar ea, uitându-se cu milă la dânsul, îi zise:

— Bine ai venit, Făt-Frumos! Ce cauți pe aici?

— Căutăm, zise el, *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*.

— Dacă căutați ceea ce ziseși, aci este.

Atunci descălică și intră în palat. Acolo găsi încă două femei, una ca alta de tinere; erau surorile cele mai mari. El începu să mulțumească zânei pentru că l-a scăpat de primejdie; iară ele, de bucurie, gătiră o cină plăcută și numai în vase de aur. Calului îi dete drumul să pască pe unde va voi dânsul; pe urmă îi făcură cunoscuți tuturor lighioanelor, de puteau umbla în tihnă prin pădure.

Femeile îl rugară să locuiască de aci înainte cu dânsese, căci ziceau că li se urăse, șezând tot singurele; iară el nu așteptă să-i mai zică o dată, ci primi cu toată mulțumirea, ca unul ce aceea și căuta.

Încet, încet, se deprinseră unii cu alții, își spuse istoria și ce păți până să ajungă la dânsese și nu după multă vreme se și

însoți cu fata cea mai mică. La însoțirea lor, stăpânele casei îi deteră voie să meargă prin toate locurile de primprejur, pe unde va voi; numai pe o vale, pe care i-o și arătară, să nu meargă, căci nu va fi bine de el; și-i și spuseră că acea vale se numea Valea Plângerii.

Petrecu acolo vreme uitată, fără a prinde de veste, fiindcă rămăsese tot așa de tânăr, ca și când venise. Trecea prin pădure, fără să-l doară măcar capul. Se desfăta în palaturile cele aurite, trăia în pace și în liniște cu soția și cumnatele sale; se bucura de frumusețea florilor și de dulceața și curățenia aerului, ca un fericit. Ieșea adesea la vânătoare; dar, într-o zi, se luă după un iepure, dete o săgeată, dete două și nu-l nimeri; supărat, alergă după el și dete și cu a treia săgeată, cu care îl și nimeri; dar nefericitul, în învâlmășeală, nu băgase de seamă că, alergând după iepure, trecuse în Valea Plângerii.

Luând iepurele, se întorcea acasă; când, ce să vezi d-ta? Deodată îl apucă un dor de tată-său și de mumă-sa. Nu cuteză să spuie femeilor măiestre! Dară ele îl cunoscură după întristarea și neodihna ce vedea într-însul.

— Ai trecut, nefericitele, în Valea Plângerii! îi ziseră ele, cu totul speriate.

— Am trecut, dragele mele, fără ca să fi voit să fac astă neghiobie; și acum mă topesc d-a-n picioarele de dorul părinților mei, însă și de voi nu mă îndur ca să vă părăsesc. Sunt de mai multe zile cu voi și n-am să mă plâng de nicio mâhnire. Mă voi duce dar să-mi mai văz o dată părinții și apoi m-oi întoarce, ca să nu mă mai duc niciodată.

— Nu ne părăsi, iubitule; părinții tăi nu mai trăiesc de sute de ani, și chiar tu, ducându-te, ne temem că nu te vei mai întoarce; rămâi cu noi: căci ne zice gândul că vei pieri.

Toate rugăciunile celor trei femei, precum și ale calului n-au fost în stare să-i potolească dorul părinților, care-l usca pe d-a-ntregul. În cele mai de pe urmă, calul îi zise:

— Dacă nu vrei să mă ascuți, stăpâne, orice îți se va întâmpla, să știi că numai tu ești de vină. Am să-ți spui o vorbă și, dacă vei primi tocmeala mea, te duc înapoi.

— Primesc – zise el cu toată mulțumirea –, spune-o!

— Cum vom ajunge la palatul tatălui tău, să te las jos și eu să mă întorc, de vei voi să rămâi măcar un ceas.

— Așa să fie, zise el.

Se pregătiră de plecare, se îmbrățișară cu femeile și, după ce-și luară ziua bună unul de la altul, porni, lăsându-le suspinând și cu lacrămile în ochi. Ajunseră în locurile unde era moșia Scorpiei; acolo găsiră orașe; pădurile se schimbaseră în câmpii; întrebă pe unii și alții despre Scorpie și locuința ei; dar îi răspunseră că bunii lor auziseră de la străbunii lor povestindu-se de asemenea fleacuri.

— Cum se poate una ca asta? le zicea Făt-Frumos, mai alaltă-ieri am trecut pe aici; și spunea tot ce știa.

Locuitorii râdeau de dânsul, ca de unul ce aiurează sau visează deștept, iară el, supărat, plecă înainte, fără a băga de seamă că barba și părul îi albise.

Ajungând la moșia Gheonoaiei, făcu întrebări ca și la moșia Scorpiei și primi asemenea răspunsuri. Nu se putea domiri el cum de câteva zile s-au schimbat astfel locurile și, iarăși supărat, plecă cu barba albă până la brâu, simțind că îi cam tremurau picioarele, și ajunse la împărăția tătâne-său. Aici, alți oameni, alte orașe, și cele vechi erau schimbate de nu le mai cunoștea. În cele mai de pe urmă, ajunse la palaturile în cari se născuse. Cum se dete jos, calul îi sărută mâna și zise:

— Rămâi sănătos, stăpâne, că eu mă întorc de unde am plecat. Dacă poștești să mergi și d-ta, încalecă îndată și aidem!

— Du-te sănătos, că și eu nădăjduiesc să mă întorc peste curând.

Calul plecă ca săgeata de iute.

Văzând palaturile dărâmate și cu buruieni crescute pe dânsese, oftă și, cu lacrimi în ochi, câtă să-și aducă aminte ce erau odată de luminate aste palaturi și cum și-a petrecut copilăria în ele; ocoli de vreo două-trei ori, cercetând fiecare cameră, fiecare colțuleț ce-i aducea aminte cele trecute; grajdul în care găsisese calul; se pogorî apoi în pivniță, gârliciul¹ căreia se astupase de dărământurile căzute.

Căutând într-o parte și în alta, cu barba albă până la genunchi, ridicându-și pleoapele ochilor cu mâinile și abia umblând, nu găsi decât un tron odorogit; îl deschise, dar în el nimic nu găsi; ridică capacul chichiței² și un glas slăbănogit îi zise:

— Bine ai venit, că de mai întârziai, și eu mă prăpădeam.

O palmă îi trase moartea lui, care se uscaser de se făcuse cârlig în chichiță, și căzu mort și îndată se și făcu țărăână.

Iar eu încălecai p-o șea și vă spusei dumneavoastră așa.

Povestit de tata, șezător în București,
mahalaua Udricani, între 1838–1844.

Publicat pentru prima oară în *Țăranul român*,
nr. 11 din 1862.

¹ Intrare îngustă.

² Despărțitură mică, în formă de cutie, în interiorul unei lăzi.